

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani vsak teden dvakrat, namreč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., scer 3 fl., za pol leta 2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 4. januarja 1853.

List 2.

Ko odidejo svatje *).

(Serbska poslovenjena.)

Hodi z Bogom mi, nevesta, ne oziraj se
Na dedinske bele dvore,
Tud tvoj ženin deda ima,
Dvore njemu je zagradil
Bolje kakor deda tvôga.

Hodi z Bogom mi, nevesta, ne oziraj se
Na sovete materinske,
Tud tvoj ženin majko ima,
Ona bo ti svetovala
Bolje kakor majka tvoja.

Hodi z Bogom mi, nevesta, ne oziraj se
Na bratove vrane konje,
Tud tvoj ženin brata ima,
Konje so mu odgojili
Bolje kakor bratu tvômu.

Hodi z Bogom mi, nevesta, ne oziraj se
Na sestrice milovanje,
Tud tvoj ženin sestro ima,
Ona bo te milovala
Bolje kakor sestra tvoja.

Kako zamore kmetovavec v sili s polovico semenskega krompirja izhajati.

Lani je sopet dokaj krompirja na polji pognjilo, in tu in tam še zmiraj gnjije v hramih. Bati se je po tem takem, da bi krompirja za seme prihodnjo spomlad ne primanjkovalo.

Treba je tedaj, da podamo kmetovavcem svet, kako ravnati: da bojo zamogli izhajati s polovico in še manj tega krompirja, ki so ga scer za seme potrebovali.

Ni pa ti svet izmišljen za pečjó ali le po malem skušen na kakošnem vertu, — poterjen je po mnogih mnogih skušnjah velicij kmetij na dokaj njivalh. Bil je ti svét že zdavnej v „Novicah“ ob kratkem naznanjen, — sedaj pa ga čemo bolj razločno popisati po skušnjah slavnega direktora Lumbe-ta, ki vsled obilnih skušnj ne more prehvaliti tega pripomočka, s katerim se še čez polovico semena prihraniti da, čeravno je na to vižo krompir saditi enmalo težavniši, kakor je navadno pokladanje celega krompirja ali posamnih koscev.

Da pa svojo reč kmetovavcom dostojno razjasnimo, da nam bojo že na besedo verjeti zamogli, jim moramo razložiti narpoprej življenje krompirja v kletih ali hramih.

Če pogledamo natanjko krompir, ki se je v kleti izrašati začel, bomo zapazili, da nektera očesa so

*) »Novice« bojo prinisale letos večkrat kakošno narodskih serbskih pesem, po pravici visoko čislanih. Vred.

kali pognale, nektera pa ne. Kal (Trieb), ki se je izcimila iz očes, poganja tikama krompirja pa tudi enmalo višji gori na kolenčastih debelinah daljši ali krajši koreninice; na zgornjem koncu pa nastavlja berstje, iz kterega se cimijo prihodnja perjica in vejice. Krompir sam ne poganja nikdarkorenin.

Če se krompirju izrašene kali potergajo, začno potem druga očesa poganjati, ki so dosedaj spale. Se odtergajo tudi te, začne krompir poslednjič tudi na tistih očesih poganjati, ki so nar terdnejši spale.

Krompirju potergane kali so pa popolnoma dobre sadike s koreninami in berstjem, one so tedaj popolnoma pripravne, da jih kmetovavec namesti krompirja sadi, ker si bo iz njih ravno tako krompirja pridela. Ker se pa tacih sadi od enega krompirja toliko pridobiti zamore, kolikor ima živih ali klijočih očes, je že iz tega očitno, kako si zamore kmetovavec v potrebi dosto krompirja prihraniti.

(Dalje sledi.)

Trikolésne kolica.

Lipski časnik je v enem svojih listov prinesel podobo kolic (šajterge) na 3 kolesih, ki se nam tako pripravne zdé, da smo izrisati dali tisto podobo za „Novice“, in jo popišemo, kakor je popisana v omenjenem časniku, takole:

S temi kolicami zamore en človek samotež veliko težo na ravnem in terdem potu peljati.

Že več let je, kar so jeli v doljno-rajskih mestih in njenih okolcah s temi kolicami voziti, pa ni dolgo terjelo, da so se poprijeli teh kolic krog in krog. Zakaj kdor jih je enkrat vidil kako lahko dercé, si jih je skušil berž napraviti.

Na te kolica se da štirikrat toliko naložiti, kakor na navadne z enim kolesom, in še jih bo samotež človek lože peljal in se ž njimi manj vtrudil, ker jih tako rekoč ima le naprej potiskovati in nič druzega. Samo preveč v breg (v reber) ne smé pot biti, in pa mehka mlaka ne, ampak terda cesta. Tudi okoli voglov so enmalo bolj okorne za obračati — ali vse to ne prevaga velike dobrote, ki jih scer imajo te kolica.

6 centov zamore človek samotež ž njimi brez težave peljati.

So pa trikolésne kolica tudi tako napravljene, da se zadnji dvé kolesi z osjó vred sneti (proč vzeti) daste, in tako kola z enim kolesom iz njih naredé po potrebi. Tako jih imajo vertnarji v mestih, pa tudi kmetje, ki ž njimi krompir in druge pridelke s polja domu vozijo, kjer ni potpremhka.

Če se hoče štacunarsko in drugo blago veči teže na-nje nakladati, se napravijo te kola še večí,

in na stranéh se napravijo ročnice, da blago z voza ne pade.

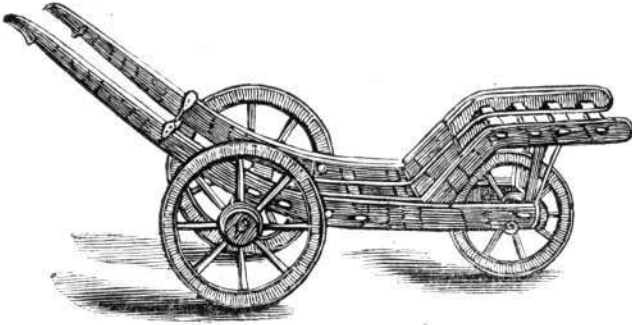
Kolica morajo biti vselej z železom močno okovane, kakor se to na podobi vidi.

Čudno je, da že niso bolj znane, ker so na terdi cesti in kjer se v breg ne vozi, še veliko bolji od tistih vozičkov na 4 kolesih, ki jih delavci samotěž vozijo.

Vsak dober kolár jih zamore lahko narediti in ne drago.

Naj bi se tudi pri nas vpeljale!

Podobe so pa téle:

Ne želi si sreče, ki ji s svojo močjo steči nemoreš.

Ljudí je veliko na svetu, ki želijo tacih reči, katerih v zbilji (resnici) ni, ali ki niso v primeri z njihovimi močmi, in se morama pogreznejo v neumno nezadovoljnost.

Pripoveda se od Vile, da je neki mladi zakonski dvojici iza osem dni tri voščila dopolniti obečala. Pred samimi voščili nista siromaka vedila, kaj bi si vošila; še pomisliti na to sta se komaj upala, bavši se, da bi se jima ne zarajalo za voščilo. Pri skledi polni krompirja velí žena: „Ko bi zdaj tù pečeno klobaso imela!“ — in hipoma je klobasa na mizi stala; „da ti se gobca popade!“ zavpije na to mož razserjen, in ust se priraste — in za tretje voščilo ni zdej nič drugega preostalo, ko vošiti, da bi se rešila ust,—in tako nista bila za nič bolja, ko za eno klobaso, ki jima gotovo dišati ni mogla.

Vertoglavnost letá dan danes kužna postaje. Eni prekapajo in kerčijo v hostah na stanovitih krajih, češ da bojo našli zaklad; drugi vsaki krajcar, ki ga zaslužijo, nesejo trudni in lačni po več ur delječ do lotrije, tobož da bojo zadeli; tudi žene se doma ciganicam prekaniti dajejo. Nekega dne pride zvita ciganka k eni gospodinjí, sami doma bivši, pa ji pové, da je v starem zidu zazidanih cekinov, ki jih bi ona pričarala (pricoprala) na dan, ko ji bi se tretjina prepustila; vender bi k copranju naj večí, ki ga ima, lonec polno natlačen volne, pokrit z velicim hlebom hruha potrebin bil, na njega dnu pa vés denar, ki ga ona premore. Ko je gospodinja v to dovolila, ji podá goljufivka coperno šibo, naj bi šla z njo na rečeni zid terkat, ona pa ostane v veži in čara nad loncem. Med tem dospeje cigankina hči, zadene na glavo lonec z imenovanimi rečmi, ter odide. Ciganica vprašaje kriči: da li se že kažejo cekini? in na odgovor, da ne, velí: le še bolj terkaj, pri meni se kaže, da bojo kmali. Ko ciganka meni, da je njena hči že zadosti delječ se udalila, končá svojo sleparijo, pa zgine. Prekanjena babica pa le terka in terka in vpije, da cekini nečejo vùn, in ko nobenega odgovora ne dobí, pride v vežo.

Vsak si lahko misli, kako da je babi pri sercu bilo, ko ni ne ciganke ne piskra v veži našla. Spoznala je, da je priterkala denarov, pa ne iz zida,—ampak iz svoje mošnje, ne sebi bedači, ampak zviti ciganki!

Ne želi si sreče, ki ji s svojo močjo steči nemoreš!
Kobe.

Ozir po svetu.

Žabljak.

Ker se oči celega sveta ozirajo sedaj na majhao pa važno deželico Černogoro, kjer se junaški slovanški narod vojskuje s Turkom, in ker središe te vojske je terdnjava Žabljak, katero so poslednji čas Černogorci spet Turku vzeli, ne bo od več, ako ravno sedaj ob kratkem omenimo zgodovine te imenitne terdnjave.

Terdnjava Žabljak leži na meji Albanije poleg morja Skadarskega; krog in krog z vodo obdana, je v vojski velike važnosti. Zidal jo je v letu 1432 na reki Morača Stepan „černi“. Stepan je bil gospodar Černogore in Zenta. Njegov sin Ivan je ondi prebival kot vladnik Černogorski, in je v letu 1478, ko je ljudovladi Beneški na pomoč šel, tudi Turke natolkel. V letu 1480 so se maševali (osvetili) Turki, ko so imeli že Skadar v posesti, nad Černogorci in v silovitem naskoku jim vzeli Žabljak. V letu 1482 je Ivan spet Turke premagal in si omenjeno terdnjavo osvojil. Ali ravno tisto leto so jo Turki iznovega napadli. — Ivan iše pomoči pri Benečanih, in jim dokaže, koliko mora od Turkov zavolj zveze z njimi terpeti. Ali Beneška vlada se izgovarja, da je s sultanom Bajazetom mir sklenila 16. januara 1482, da tedaj ne more Černogorcom na pomoč priti. Na to zapusti Ivan Žabljak, ki je bil dosihmal njega stolni grad, in beži na Cetinje, nadjajoč se, da v ti veličanski terdnjavi, ki jo je natora sama sozidala, bo imel mir pred silovitostjo Turško. Od tistihmal (1482) je ostal Žabljak v oblasti Turkov.

V letu 1835 so Černogorci ob času, ko je Hafis-Paša poveljnik Skadarski bil, ponovili primirje, ki pa ni dolgo terpelo. Komaj so se namreč Černogorci podali na tergovišče Moračke reke in gnali čede svoje na pašnike Turške, so jih Turki ovadili, 17 Černogorcov pomorili, jim grozovito glave odrezali in v Skadar (Scutari) poslali, tudi 4000 glav živine so jim vzeli. Gerdo početje je vžgalo serd Černogorcov tako, da so se zarotili osvetiti smrt svojih bratov. Dva Albaneška stražnika, po rodu Slovana in ene vére s Černogorci, sta ponoči vrata terdnjave, kateri je takrat zapovedoval Jakop-Aga, pustila odperta: Černogorci planejo mahomoter in se polastijo 25. marca 1835 terdnjave. Al berž privrè Hafis-Paša s silnim kardelom nad Černogorce, ki jo pobegnejo iz Žabljaka.

Od tega časa je bil Žabljak v oblasti Turški, dokler ga niso lani 23. novembra spet v svoje roke dobili. Kar se dosihmal zvé, ga ne bojo drugač zapustili, ako jih nar večí sila ne premaga.

Življenje slavnih Slovanov.

XII.

Dositej Obradović.

(Konec.)

Neki tovarš mu jo spet obudi. Oba jo potegneta pušcav iskat; pa ostaneta v Sremskem samostanu, prelepem Opovem. Ondi je mladi Obradović po napeljevanju umnega kaludžerja (meniha) Milutinovića, kateri ga je sedanji svet bolje poznavati učil, svojo staro misel sprevergel in se pokaludžeril, potem pa šel križem svet. Hodil je po Horvaškem, Serbskem, Dalmatinskem, Gerškem, Laškem, Turškem, Poljskem, Ruskem, Nemškem, Angleškem in drugod. Bil je v naj večjih mestih: na Dunaju, v Benetkah, v Carigradu, v Petrogradu, v Lipsku, v Parizu in Londonu. V tem času se je naučil do dobrega po latinski, gerški,